

Az OKT civil oldalának véleménye a Nemzeti Vízstratégiáról

Általános megjegyzések

A Vízstratégia – környezet- és természetvédelmi szemszögből is – sok jó javaslatot tesz a fejlesztésekre, az átalakításokra, és a vízfogyasztás csökkentésére. Megjelenik benne a „kímélő használat” gondolata és a „szennyező fizet elv”, ami természetvédelmi szemléletre utal, és tartalmazza a fenntarthatóság eszmerendszerét.

Nagyon fontos továbbá, hogy a Stratégia rámutat a jelenlegi monitoring rendszer hiányosságaira, a vízi létesítmények rossz műszaki állapotára és a tulajdonviszonyok problémáira.

A "stratégia - vízgyűjtő-gazdálkodás" viszonyban a stratégiáé az elsőbbség. Nem szerencsés, hogy a stratégiának alárendelt gazdálkodás terveit már évekkel előbb kialakították. Nyilvánvaló, hogy ezekre a tervek a stratégia alkotóinak figyelemmel kell lennie. Az is lehetséges a harmonizáció során, hogy egyes, még kezdés előtt álló terveket el kell majd vetni a Stratégia érvényesíthetősége miatt. Emiatt célszerű lenne a vízgyűjtő-gazdálkodás féldős jelentésének elkészülte utánra halasztani a Stratégia véglegesítését.

Mindemellett a Stratégia nem tartalmazza (vagy nem egyértelmű a szöveg olvasása után), hogy:

- a VGT-k konkrét tartalmi elemei hogyan épülnek be a stratégiába
- a VGT-k intézkedési tervei közül melyek élveznek prioritást a vízstratégiában
- kik készítették az előterjesztést
- milyen tanulmányokra és hatásvizsgálatokra támaszkodtak a készítők a tartalmi rész kidolgozásakor (ez főként „Az öntözés fejlesztése” /5.2.2.1./ című fejezet megítélésénél okoz hiányérzetet).

Egyértelműen negatív viszont, hogy a Stratégia aránytalanul sokat foglalkozik a mezőgazdaság vízfelhasználásával, ezen belül is az öntözéssel, ami által a mezőgazdasági szektor kiszolgálójaként értelmezhetőek a vízstratégia céljai.

A Stratégia érzékelhetően több korábbi anyag felhasználásával készült, de a benne szereplő gondolatok nincsenek kellőképpen összehangolva, ezért egymásnak ellentmondó kijelentéseket is tartalmaz még egyes fejezeteken belül is.

A Nemzeti Vízstratégia széles társadalmi rétegekkel való megismertetése fontos lenne a Kvassay Cselekvési Program kidolgozása előtt. Maga a Stratégia fogalmaz így:

„A széleskörű egyeztetéssel létrejött döntések kivitelezése egyszerűbb és olcsóbb, mint a zárt döntéshozatali eljárások miatt keletkező esetleges érdekkonfliktusok kezelése.” (17. o.)

A Stratégia nemzeti szintű véleményezésére nem tartjuk elegendőnek 4 fórum (Mórahalom, Debrecen, Csopak, Somogyvár) megrendezését. A fórum csekély létszámú közönsége miatt javasoljuk, hogy jobb előkészítéssel (a helyszín problémáinak fókuszba állításával) szervezzenek újabb fórumokat az anyag véglegesítése előtt.

A megismertetés és elfogadtatás csökkenthetné a Nemzeti Vízstratégiában, illetve az Országos Vízgyűjtő-gazdálkodási Tervben (VGT) foglaltakkal ellentétes szemléletű, káros, pazarló vagy környezetkárosító beruházások, fejlesztések megvalósítását.

(Példa erre a felszín alatti vízkészletek hasznosítása utáni visszasajtolás elkerülésére irányuló márciusi törekvések.)

Konkrét észrevételek

1. Idézet a stratégiából:

„Az ország vízstratégiájának alapvető célja a készletek optimális hasznosítását szolgáló vízgazdálkodás megteremtése, vagyis az egyensúly kialakítása a társadalmi igények és a víz, mint környezeti érték megőrzése között. A vízgazdálkodás egyik legfontosabb feladata: úgy tegyen eleget a társadalom igényeinek, hogy közben az elkövetkező nemzedékek érdekeit is szolgálja.” (4. o.)

A Víz Keretirányelv általános célkitűzései a következők (részlet az Országos VGT-ből):

- a vizekkel kapcsolatban lévő élőhelyek védelme, állapotuk javítása,
- a fenntartható vízhasználat elősegítése a hasznosítható vízkészletek hosszú távú védelmével,
- a vízminőség javítása a szennyezőanyagok kibocsátásának csökkentésével,
- a felszín alatti vizek szennyezésének fokozatos csökkentése, és további szennyezésük megakadályozása,
- az árvizek és aszályok vizek állapotára gyakorolt kedvezőtlen hatásainak mérséklése.

A VGT szövege alapján nem lett volna szükség új stratégia megalkotására, hanem elegendő lenne az Országos VGT végrehajtását komolyan venni, forrásokat biztosítani rá, és a jelenleginél ambiciózusabb célkitűzéseket beépítve megvalósítani.

2. A vízhiány és az aszály kezelése nem egyenlő az öntözéses gazdálkodás fejlesztésével, mint ahogy ez az 5. oldalon szerepel.

A vízhiány és aszály kezelése a zöld civil szervezetek szerint nem kell, hogy feltétlenül az öntözéses gazdálkodás fejlesztéséhez vezessen.

Az indoklásból az látszik, hogy az öntözéses gazdálkodás fejlesztésének háttérében, a vízgazdálkodási társulatok vagyonának állami kézbe kerülése és a csatornák tulajdonosi, kezelői jogainak tisztázása van. Észrevételünk szerint a Kormány szándéka, hogy ezen változtasson, ez esetben a stratégia céljai közt ezt meg kell jelölni.

3. Alapvetések: (6. o.)

„Csak a területhasználatban résztvevő gazdasági szereplők és érdekeltek fogalmazhatnak meg célokat, amelyek megvalósításának vízgazdálkodási feltételei vannak.”

Ez hogyan egyeztethető ez össze a szintén a stratégiában szereplő alábbi mondattal?

„A Víz Keretirányelv egyik lényeges alapelve, hogy a VGT tervezésébe, a döntésekbe a társadalmat be kell vonni. Ennek intézményi feltételeit az első tervezési ciklus folyamán kellett kialakítani. Tovább kell erősíteni az érdekeltek véleményének a tervezésben, döntésekben való érdemi figyelembe vételét. A széleskörű egyeztetéssel létrejött döntések kivitelezése egyszerűbb és olcsóbb, mint a zárt döntéshozatali eljárások miatt keletkező esetleges érdekkonfliktusok kezelése.” (17.o)

4.

„A talajvízkészletek csökkenését viszont általános tendenciaként lehet említeni, ami felveti a talajtározás fontosságát, és alkalmazásának sürgős voltát hangsúlyozza. Azonban egyre nyilvánvalóbbá válik, hogy a felszín alatti vizet nem szabad csupán vízellátási tartaléknak tekinteni, hanem környezeti értéke miatt védeni is kell. A felszín alatti víz alapvető szerepet játszik a hidrológiai ciklusban, kritikus szerepe van a vizes élőhelyek és a vízfolyások fenntartásában és pufferként szolgál a száraz időszakokban.” (12.o.)

„A síkvidéki vízrendezés kulcskérdése, hogy lehet-e fokozni a talajtározást (a talaj a legnagyobb tározótér), hiszen a Vidékfejlesztési Minisztériumban integrálódott mezőgazdaság, vízgazdálkodás, egységes személetet, fejlesztést, támogatást, pályázati lehetőséget jelent ebben a kérdésben. A síkvidéki vízrendezés megkerülhetetlen kérdése a talajtározás lehetőségeinek növelése, hiszen így a növények számára felhasználható vízkészlet jön létre.” (34.o)

A talajtározás módja nincs kellően kifejtve.

A talaj, mint tározótér használata nem csak abból áll, hogy „megfogjuk” a felszíni vizeket és ezáltal növeljük a talajvízszintet. Itt a talaj lazítása és esetleg kémiai tulajdonságainak megváltoztatása is szóba kerülhet, amit az anyag nem említ, de ökológiai szempontból problémát jelenthet.

5.

Két állítás a stratégiából, melyek részben ellentétesek egymással:

„Hazánk egyike azon európai országoknak, amelyek - sok tekintetben - kedvezőtlen felszíni vízkészlet-gazdálkodási adottságokkal rendelkeznek.” (9.o. 2.)

„Az ország kedvező hidrogeológiai adottságai révén – ami ugyancsak a medence jellegből következik – a felszín alatti vízkészletek a területi egyenlőtlenségek ellenére mennyiségi vonatkozásban jelentős értéket képviselnek.” (20. o. 5.1.1)

Észrevételünk szerint ilyen ellentmondást nem tartalmazhat a stratégia, és tisztázni kell, hogy a stratégia készítői melyiket tartják igaznak.

6.

5.2.1.1. Öntözés (27. o.)

„A vizek visszatartása, hasznosítása, mint kiemelt kormányzati célkitűzés teljesítése és eredményessége csak akkor várható el, ha az összetartozó valamennyi elem (támogatás, föld, mezőgazdasági vízgazdálkodási infrastruktúra) összehangolt, szakszerű működtetésének felelőse az abban érintett és a programokért felelős kormányzati szerv, azaz a Vidékfejlesztési Minisztérium. Ennek érdekében a vízstratégia javasolja egy országos hatáskörű szerv, a Nemzeti Öntözési Ügynökség létrehozását, amely országos lefedettséggel képes irányítani a mezőgazdaság számára nélkülözhetetlen és meghatározó vízgazdálkodási feladatokat és a létesítmények fejlesztését, kezelését, fenntartását és üzemeltetését. Az Ügynökség lényegében átvonná a jelenleg a vízgazdálkodási társulatok és a VIZIG-ek által elvégzett területi vízgazdálkodási feladatok koordinálását is. Szükséges az Öntözési Alap létrehozása, az öntözéses gazdálkodás lehetővé tétele érdekében a célok elérésének pénzügyi biztosítására, amely a létrehozandó szervezet fenntartását is finanszírozná.”

A megfogalmazásból nem érthető egyértelműen, hogy megmaradnak-e a VIZIG-ek, a NeKI területi szervei, a vízgazdálkodási társulatok, a felügyelőségek, és ezek mellett létrejön egy új szervezet is, tovább bonyolítva az intézményi-hatósági struktúrát?

A vízügyi szervezetek között már így is sok „súrlódás” van a folyamatos átszervezések és a forráshiány miatt. Először forrásokat kell találni a meglévő feladatokra a jelenleg meglévő szervek számára, és nem érdemes új szervezetet létrehozni.

7.

5.2.2.1 Az öntözés fejlesztése

A fenti fejezet számadatait nem támasztja alá a stratégia semmiféle tudományos munkával, vagy hatásvizsgálattal. Ezek megjelölése nélkül nem lehet az adatokat tényként kezelni. Ez nagyon fontos probléma, hiszen a fejezet nagy, drága és esetenként ökológiailag megkérdőjelezhető beruházásokat javasol megvalósításra.

8.

6.2. Az intézményrendszer szervezeti felépítése

Az egyébként is bonyolult és gyakran egymással „érdek-ellentétben álló” intézmények közül az új intézményrendszer nem szünteti meg egyet sem, hanem javasolja az Öntözési Ügynökség létrehozását. A jelenlegi forráshiányos állapotban új intézmény létrehozása nem a legszükségesebb lépés. Az anyagi háttér biztosítása további terheket jelent a költségvetés számára és nem egyszerűsíti az intézményrendszer működését.